

POSVETOVANJE SLOVENSКИH ETNOGRAFOV V KRANJU

Dosedanja posvetovanja slovenskih etnografov so pokazala, da je mogoče marsikakšen problem lažje in hitreje rešiti v odkritem pomenku, kakor če se z njim ubada posameznik. Zato je Slovensko etnografsko društvo sklenilo, da tudi letos ob svojem občnem zboru v Kranju 21. 6. 1968 skliče vse slovenske etnografe, tudi tiste, ki niso njegovi člani, na posvetovanje, ki bi bilo v nekem smislu nadaljevanje lanskega. Ko smo lani razpravljali o temeljnih nalogah in usmeritvah slovenske etnografije predvsem s teoretičnega vidika, se je izkazalo, da si je treba s tem v zvezi najprej predočiti dosedanje dosežke in obstoječe vrzeli v našem delu. Upravni odbor SED je naprosil dr. Kureta, naj bi o tem pripravil referat, ki bi bil izhodišče za diskusijo. Ko poročamo o posvetovanju, se nam zdi, da mimo tega referata ne moremo z nekaj besedami, saj bo nedvomno tudi širše občinstvo zanimalo, s čim vse se mora spoprijemati raziskovalec slovenske ljudske kulture. Z dovoljenjem avtorja objavljamo daljši povzetek referata, ki ga je dr. Niko Kuret naslovil

STANJE SLOVENSKEGA NARODOPISJA 1968.

"Narodopisje je za našo javnost dostikrat le meglen pojem in za mnoge iz med tistih, ki odločajo o materialnih sredstvih, pravzaprav terra incognita. Zato je skrajni čas, da si predočimo, katere konkretne naloge se nam postavljajo, kako tem nalogam lahko zadošimo ali ne, in da izdelamo nekakšen delovni načrt, ki bo iz njega nedvoumno razvidno, kaj potrebujemo.

Pri tem moramo zase in za druge uvodoma načelno pribiti, da sodi narodopisje v skupini tako imenovanih nacionalnih ved med tiste, ki jim gre absolutno prvenstvo. Tega tkim, odločujoči ne vedo ali nočejo vedeti. Treba jim je dopovedati, da je njihovo dosedanje stališče do narodopisja ne samo zastarelo, ampak zgrešeno, saj živa narodopisje v drugih socialističnih državah - npr. v Romuniji, Madžarski, Češkoslovaški - vso podporo oblasti in s sredstvi zanj ne skoparijo. Saj je raziskovanje ljudske kulture v vseh njenih oblikah bistvene važnosti za ugotovitev prave podobe naroda in njegove narodne kulture. Takšno podobo bi rado pokazalo bodoče "Narodopisje Slovencev" v novi izdaji. Do nje je pa še dolga pot. Poglejmo, kaj vse je pred nami!

V duhovni kulturi smo doslej pozabili na njene korenine. Vsa duhovna kultura raste vendar iz verovanja, iz naziranja, ki si jih je človek izoblikoval v odnosu do sveta, ki ga obdaja, in do tistega, ki ga nosi in doživlja v sebi, iz spoznanja o realnosti, v katero je postavljen. Iščemo tistega med nami, ki bo raziskal recimo preanimistične in animistične ostanke, ostanke predkrščanskega mitusa in kulta, ostanke magije, vraž, vere v znamenja, ugibanja o njihovem pomenu v predstavnem svetu našega ljudstva. Ne bomo si zatiskali oči pred dejstvom, da je krščanstvo dvanajststoletij sooblikovalo našo ljudsko kulturo predindustrijske dobe, ji dalo nedvoumen pečat, in da vpliv krščanske religioznosti na nekatere sfere našega ljudskega življenja ni izginil. Kdor bo obravnaval naša ljudska verovanja, bo zato upošteval prav tako predkrščansko

kakor krščansko območje. V krščanskem območju bi opozoril npr. na božjepotništvo, ki zanima tudi kulturnega zgodovinarja, pa še nekatera druga področja (ljudske molitvice, predmeti, likovna umetnost, pesmi, legende).

V področje ljudskega verovanja sodi ljudsko zdravilstvo, ki ga ne bomo smeli zanemarjati, saj z Mödernerdorferjevo knjigo stvar še zdaleč ni opravljena.

V tesni zvezi z raziskovanjem verovanja je raziskovanje ljudskega znanja. Za človekovo duhovno podobo je važno poznati oboje: kaj človek veruje in kaj vé. Ta vednost se komaj kdaj ujema s spoznanji eksaktne znanosti. Kdo pri nas raziskuje znanje slovenskega ljudstva o svetu in vesolju, o zvezdoslovju in vremenoslovju, o botaniki, zoologiji, o prerokovanjih, o mantiki vseh vrst, o razlagi sanj, o preprosti ljudski alkimiji? Razstava Slov. etnogr. muzeja o ljudskem praznoverju je bila samo pomembna epizoda.

O šegah je bilo pri nas že precej napisanega, vendar se je vsak avtor - z nekaj izjemami - zadovoljil z deskriptivnimi prispevki. Poleg koledarskih šeg še zmerom čakajo podrobnih raziskav naše delovne šege.

Narodopisno in kulturnozgodovinsko izredno važne so šege življenjskega cikla: ob rojstvu, ženitovanju, smrti. Studij teh šeg odpira neverjetne poglede v našo preteklost, v kulturne sfere, ki je skoznje vodila naša pot. Inštitut za slov. narodopisje SAZU si je zato postavil kot neposredno nalogo, da z izčrpnimi vprašalnici zbere vse dosegljivo gradivo s teh treh področij ljudskega življenja.

Naj se na tem mestu dotaknem vprašanja gradiva nasploh. Inštitut za slov. narodopisje je že pred leti začel s sistematičnim izpisovanjem gradiva predvsem iz naših periodik. Gradivo pa dohaja še po zapiskih s terena in po zapiskih terenskih ekip. Začeli smo z izpisovanjem zapiskov Slov. etn. muzeja in Glasbeno narodopisnega inštituta, imamo pa še v evidenci terenske zapiske celjskih ekip, mariborskega in murskosoboškega muzeja ter drugih. Mislim, da je pravilno, če si Inštitut za slov. narodopisje postavi kot cilj, da v izpiskih in prepisih uvrstivše to dosedanje in bodoče gradivo v svoj arhiv, da bo - podobno kot Centralni katalog SRS v NUK - na enem mestu zbrano in dostopno za splošno raziskovalno delo.

Boleča točka je s tem v zvezi za nas vse vprašanje gradiva ekip Slov. etn. muzeja. Od l. 1948 do 1968 se je zvrstilo 24 ekip. Njihovo gradivo leži do danes v omarah muzeja in postaja čim dalje težje čitljivo. Velikanski gmotni in narodopisni kapital je na najboljše poti, da propade, če muzej ne bo čimprej našel možnosti, da ga v prepisih reši sebi in nam vsem.

V zvezi z gradivom naj omenim še docela zanemareno vejo našega zbiralnega dela. Taveja so arhivi. Kolikšno bogastvo hranijo mestni, škofijski, župnijski arhivi! Kako bogata dokumentacija ljudskega življenja za pretekla stoletja se skriva v njih! Naše raziskovalno delo bo ostalo torzo, dokler ne bomo pregleдали in izčrpali naših arhivov.

Vmesno mesto med kultom in verovanjem na eni strani in med šegami na drugi zavzemajo šeme, maske. O raziskovanju mask smo si ustvarili precejšen pregled, vendar ostajajo po vsem slovenskem ozemlju še občutne vrzeli.

Ljudsko gledališče je v najtesnejši zvezi s šegami, saj opravlja svoje funkcije samov zvezi z njimi. Treba ga je raziskati po njegovih razvojnih prvinah, ki jih imenujemo po grško: choras, pompee, agoon, mimos, drama. Na pomoč nam bo prišla naša mlada koreologija. Na kritično izdajo čakajo teksti loškega pasijona, kapelskega pasijona, igre Andreja Šusterja Drabosnjaka in druge. Iščemo človeka, ki se bo temu posvetil!

Ne na zadnjem mestu je naša otročka igra, ki čaka obdelave. V Inštitutu za slov. narodopisje je zbranih nad 1300 zapisov. To gradivo bo treba urediti, komparativno obdelati, terja pa tudi monografičnih obdelav, ki bodo pokazale, koliko poniknjenega bogastva hranijo ne samo posamezne igre ampak celo preproste izštevavnice. Kdo nadalje zasleduje, koliko teh iger je še živih, kaj otroci dandanes igrajo po mestih, na deželi?

V ljudsko slovstvo sodi bajka, pripovedka, pravljica, legenda, prigoda (kot memorat in kot fabulat, šaljiva storija in dovtip), uganka, pregovor, rek, prilika. Od vsega tega nepreglednega bogastva je Inštitut za slov. narodopisje zbral in razvrstil obilo gradiva iz naših periodik od "Novic" dalje, si ustvaril evidenco vseh tiskanih zbirk, prepisuje se terensko gradivo in gradivo iz neurejene Štrekljeve zupščine. V Reziji je dr. Matičetov odkril pravo zakladnico pravljic, ki zahteva vsaj enega celega človeka. Vendar Rezija je samo majhen del ne tako majhne Slovenije. Kaj bo z ostalimi pokrajinami. Inštitutova prizadevanja za asistenta ostajajo brez odziva. S tem v zvezi se odpira še ena težava: ne etnološki in ne slavistični naraščaj ne dobim svojim študijem prave stimulacije za raziskovanje ljudskega slovstva.

K duhovni kulturi sodi naposled še ljudska umetnost. Zanj se je zavzel Slov. etnografski muzej. Pozdraviti moramo njegove zadnje akcije, tako zlasti lončarsko in razstavo panjskih končnic. Monografičnih obdelav pa čaka še vrsta panog, npr. rezbarstvo, steklarstvo, tudi kamnarstvo.

Sistematično zbiranje ljudskih pesmi z napevi ima pri nas zelo staro tradicijo, saj sega v l. 1906, ko je začel delovati še avstrijski Odbor za nabiranje ljudskih

pesmi. Pred vojno, l. 1934, se je zaostalega dela lotil France Marolt z ustanovitvijo Folklornega inštituta v tedanjem okrilju Glasbene Matice. Po vojni se to delo nadaljuje v Glasbeno narodopisnem inštitutu. Njegovo raziskovanje obsega ljudsko pesem z besedilom in napevom, ljudska glasbila in ljudski ples. Inštitut ima dobro tehnično opremo in je dosegel zadovoljivo personalno stanje, le dotacije v zadnjem času zaskrbnjuječe šepajo. Ta nezdravi pojav je del gmotne mizerije narodopisnih ustanov sploh.

V socialni kulturi imamo nekaj osnovnih raziskav dr. S. Vilfana iz ljudskega prava. Področje pa je mnogo širše. Kdo nam bo raziskal oblike naše preindustrijske družbe npr. naše fantovščine, ki so bile za ljudsko življenje na vasi tolikšnega pomena. Posebno vprašanje so dekliške družbe v zahodni Sloveniji. Zanimive so tudi oblike, ki jih je rodila industrijska družba: razna društva, ne nazadnje gasilska, ki imajo mimo svojega statutarnega namena še svojevrsten pomen za družbeno življenje na vasi.

V življenju preindustrijske družbe bo treba raziskati družino, sosesko, srenjo, treba si bo priti na jasno o pojavu gruntarja, manjšega kmeta, kočarja najemnika. Posebnih monografij zahtevajo nadalje stanovi. Kdo nam bo napisal študijo o hlapcu, pastirju, drugi služinčadi? Monografija o furmanu je nujna, saj je že dobil naslednika v soferju, ki bo tudi vreden skorajšnje raziskave. Želimo si monografije o godcu, ki je skoraj zatrdno prevzel dediščino nekdanjih grajskih norcev in potujočih igralcev. Kaj vse bi vedeli povedati o potujočih rokodelcih! Prezreti ne bi smeli krojačev in čevljarjev, ki so svoje dni hodili na štero. Se zavedamo njihove vloge pri prenašanju pripovednega in pesemskega blaga iz kraja v kraj? In naši sezonski delavci: Prekmurci, Dolenjci, Rezijani - vse to kliče po raziskavah. In naši obiralci hmelja! Tudi naše izseljenstvo spada semkaj.

Materialna kultura. Glede naših ledin in naselbin so dobršen del posla opravili že geografi. Zdi pa se, da v raziskavi slovenske hiše ne napredujemo kaj dosti in da so tudi raziskave o pohištvu obtičale. Med orodjem uživa plug častno mesto. Želeti je, da bi drugega orodja ob njem ne zanemarili. Glede nabiralništva, ljudskega lova in ribolova, poljedelstva, čebelarstva se, kakor kaže, zadovoljujemo z izsledki prednamcev. Nujno bi se bilo treba lotiti našega starega delavstva, recimo rudarjev, in prikazati staro rudarsko in železarsko kulturo, ki je živela poleg kmečke in od katere je kmečka kultura oklevaje prevzela to in ono prvino. Treba bo raziskati naše steklarstvo. Novejši primer samostojne delavske skupine, gozdne delavce na Pohorju, je obdelal A. Baš. Kljub marsikaterim objavam

pogrešamo dodanes monografični oris našega starega obrtništva in njegove tipične kulture zlasti po njegovih klasičnih krajih: Kropi, Kamni gorici, Železnikih, Tržiču.

Naša noša postaja delikaten predmet raziskav. Razstava kmečke noše iz l. 1966 je razbila mit o naši t. im. "narodni noši", zapustila pa je nejasnost. Zato si želimo čimprej strogo znanstven, strokovno brezhiben prikaz noš na Slovenskem. Želimo si ga narodopisci, želijo si ga turistični delavci.

Obtičali smo nadalje v raziskavah o naši prehrani. Danes ji predstavlja kompilirana kuharska knjiga - slabo spričevalo za narodopisca. Kdo nam bo nadalje napisal knjigo o našem pecivu? Ali bomo čakali, da bo zadnja naša kmetija nehala peči doma?

Narodopiscu le deloma ustrezajo obširne publikacije o naših vinih. Tudi o vinogradništvu z vsem, kar spada zraven, si želimo velike narodopisne monografije. Kdo nam bo dal obširnejše študije o pripravljanju in pomenu sadjevca, o žganjekuhi, o medici v pretoklosti in sedanjosti? O tobaku imajo drugod izčrpne monografije, mi o prihodu tega poživila v naše kraje, o načinu njegovega uživanja, o tihotapcih in podobnem ne vemo skoraj ničesar.

V naše področje sega tudi raziskovanje ljudske govornice: osebnih pridevkov in smešenja posameznih krajev, klicev (npr. pri poganjanju živine) in oponašanju raznih glasov. Morali bi zbirati zanimiva ledinska, krajevna in hišna imena, imena poti in stez. Tudi ljudsko besedišče v najširšem pomenu sodi v območje našega zanimanja. Sodelovanje z lingvisti in njihova pomoč pri etimologijah sta za nas pogoj, čeprav je smer našega zanimanja druga.

Naposled je treba omeniti docela zanemarjeno področje našega ljudskega značaja. Tu bi morala sodelovati antropolog in psiholog. Vse naše dosedanje oznake Gorenjca, Dolenjca, Kraševca, Korošca itd. so na moč diletantske. Tu čaka tistega, ki se bo tega dela lotil, pravo pionirsko delo.

Po tem nepopolnem pregledu naših delovnih nalog ne moremo mimo problema "historičnega" in "sodobnega" narodopisja. Pridružujem se dr. Kremenšku, ko meni, da je delitev v "historično" in "sodobno" narodopisje čisto delovnega značaja. Na drugi strani se seveda res, da imamo teme, ki so izrazito historične ali pa izrazito sodobne ali vsaj novejšega datuma. Načelno velja, da moramo pojav, ki ga srečamo, zasledovati od njegovih začetkov do njegovega stanja v sodobnosti. Na drugi strani se mi zdi važno, da s sondiranjem redno spremljamo ljudsko življenje v sodobnosti. Za to pa potrebujemo rednih terenskih poročil. Te omogoča samo dobro organizirana informatorska mreža.

Občutne vrzeli v našem dosedanjem raziskovalnem delu bi utegnile pokazati priprave za Slovenski narodopisni besednjak. Misel, ki je že dolgo v zraku, je zadnjič izrekel dr. Kremenšek. Zbiranje in obdelava gesel bi zanesljivo pokazala, kaj manjka in kam je treba usmeriti raziskovalno delo.

Če človek takole razgrne pred seboj to pisano preprogo naše vede, če vidi toliko vrzeli v njej, se pač, ako mu je stvar pri srcu, ozira najprej za delavci. Kako zmagovati to ogromno delo? Mislim, da je treba začeti s koordinacijo dela, s sporazumnim sodelovanjem vseh narodopiscev. To sega čez društvene okvire. Moja stara misel je ustanovitev čisto nevezane, svobodne delovne skupnosti, ki bi zajemala ne samo ustanove, ampak tudi samostojne raziskovalce in študente etnologije višjih letnikov. Ta skupnost naj bi se sestala enkrat letno, njena eksekutiva bi bil nekakšen delovni svet. Podrobni delovni načrt naj bi izdelala vsaka ustanova in vsak samostojni raziskovalec zase. Načrt

bi nam omogočil podrobni pregled nad delovnimi nalogami in kadrovskimi potrebami. Delovna skupnost bi nato morala nastopiti po svojih predstavnikih in začeti akcijo za ustanovitev potrebnih delovnih mest. Neizogibno bi bilo tesno sodelovanje fakultetne stolice, ki bi pri seminarskem delu upoštevala naš skupni delovni načrt in pomagala usmerjati mlade moči na področja, kjer so delavci potrebni. Bodoča delovna skupnost bo morala najti pot, si ustvariti potrebno avtoriteto, da bodo na voljo zadostna sredstva tudi za narodopisno raziskovalno delo.

Naše raziskovalno delo potrebuje stalen živ stik s terenom. Zato ekipe, zato individualni obiski. Oboje pa naj bi slonelo na informatorski mreži. Bežen pogled po narodopisni dejavnosti socialističnih dežel nam pove, kolikšna važnost se pripisuje organiziranemu terenu. Sicer pa ni treba hoditi daleč. V pravkar rojenem narodopisnem inštitutu makedonske Akademije znanosti v Skopju organizirajo informatorsko mrežo in imajo zanjo na voljo 9 milijonov starih dinarjev. Informatorska mreža je naprava, ki bi koristila nam vsem: od Etnološkega atlasa dalje vsem našim narodopisnim ustanovam. Bodoča delovna skupnost bo morala najti pot in način, da se dobe potrebna sredstva.

Problemov seveda s tem tudi še ne bo konec. Najvažnejši so pač informatorji sami. Povsod drugod so jih našli predvsem med učiteljstvom. Pri nas je odziv

med učiteljstvom najslabši. Zato bo treba najti načine, da navežemo stik z učiteljstvom, kajti normalno bi bilo, da so naša oporišča na terenu šole.

Etnološki atlas Jugoslavije je zadeva nas vseh, zato se sodelovanju ne smemo izmikati. Toda čimdalje bolj se dozdeva, da zaradi znatnih razlik v ljudski kulturi to stran in on stran Sotle etnostne vprašalnice za vso Jugoslavijo naši ljudski kulturi ne bodo zmerom pravične. Slovenski etnološki atlas bo prejel ali slej postal nujnost. Oba, jugoslovanski in slovenski pa se bosta morala opirati na našo informatorsko mrežo.

Poseben problem je narodopisni film, ki je danes nujno in nenadomestljivo dopolnilo znanstvene dokumentacije, včasih celo njen bistveni del. Hkrati z njim se pojavlja še problem slovenskega znanstvenega filma, ki se ga branijo na eni strani Sklad za filmsko dejavnost, na drugi filmski producenti. Naša bodoča delovna skupnost bo morala pokreniti tudi to vprašanje.

Končno bi bilo treba reči besedo tudi o slovenski narodopisni bibliografiji. Morala bi redno izhajati. Delo zanjo se je bilo nekoč že začelo pa obtičalo. Brez bibliografije je vsako znanstveno delo otežkočeno, brez nje gre mnogo dragocenega časa v izgubo.

Naloge so preštevilne, zahteve so preobširne, če pomislimo, koliko nas je in kolikšne možnosti imamo. Ker nas je malo, je sodelovanje naš eksistenčni imperativ. Zato predlagam naslednje:

1) O posameznih delovnih nalogah naj si pride na jasno vsaka ustanova in vsak samostojen raziskovalec zase.

2) Pomenimo se o predlogu ustanovitve delovne skupnosti, o pripravljenosti, da svoje delo notranje koordiniramo in na zunaj nastopamo kot celota, ki jo morajo merodajni upoštevati in z njo računati.

3) Kot bližnja naloga je pred nami organizacija narodopisne informatorske mreže.

4) Kot daljna naloga nas čaka nova izdaja Narodopisja Slovencev. Prvo stopnjo zanj in hkrati evidenco raziskovalnih nalog bi pomenile priprave za Slovenski narodopisni besednjak, vzporedno z redakcijo Slovenske narodopisne bibliografije, trdne osnove pa bi dal Slovenski narodopisni atlas.

5) Slovenski narodopisni film je treba čimprej premakniti z mrtve točke.

Referat dr. Kureta je sprožil zelo razgibano diskusijo, ki jo je kot delovni predsednik vodil dr. S. Vilfan. Kot prvo se je postavilo vprašanje, kako ustanoviti delovno skupnost, da ne bi postala samo nova oblika društvene dejavnosti.

S. Vilfan je podal za primer delovno skupnost slovenskih arhivarjev, ki so imeli sicer zelo delovno društvo, pa dela zavodov vendar niso mogli koordinirati, ker društvo ni imelo za to kompetenc. Odkar obstaja delovna skupnost, imajo tudi zavodi lažje stališče, če gre za uveljavljanje kakšnih zahtev. Po zakonu je skupnost zavodov dopustna in zaželena, posamezniki se vključijo kot zunanji člani. Podobno naj bi uredili tudi za etnografske ustanove in etnografi bi mogli v javnosti in pred oblastjo nastopati kot celota.

B. Kuhar je opozoril, da tudi muzeji pripravljajo svojo skupnost. Stvar je torej nekoliko zapletena, zlasti ker etnografi iz muzejev ne morejo kot posamezniki ustanoviti skupnosti. Pristopi lahko le organizacija in se obveže delati po sprejetih pravilih. Če torej ne bi bilo mogoče najti ustrezne pravne oblike, se moramo dogovoriti vsaj za koordinacijo akcij posameznih ustanov, saj se bo bodoče financiranje opiralo le na konkretne akcije.

S. Vilfan je nato menil, da bodo zavodi dosegli trdnejšo obliko sodelovanja, če sklenejo pogodbo, v kateri se podpisniki obvežejo za sodelovanje recimo za pet let. Glede posameznih raziskovalcev bi se domenili kasneje. Če naj skupnost zaživi, bi se morali vsaj trije ljudje goreče zavzeti zanjo in jo voditi.

S. Kremenšek je predlagal, naj bi si skupnost dajala samo konkretne naloge in živila le tačas, dokler bi trajala določena akcija.

V. Vodušek je vprašal, ali ne bi k tej skupnosti pritegnili tudi društev, saj bi se posamezniki vključili preko njih.

S. Vilfan je pojasnil, da je to mogoče, če ustanovimo skupnost v obliki terminirane pogodbe.

I. Sedej je predlagal, najbi bila prva naloga skupnosti soočenje delovnih načrtov v ustanovah, da bi se tako izognili ponavljanju. Doslej se je namreč dogajalo, da se je več ustanov odločilo raziskovati isto stvar, ne da bi vedele druga za drugo.

N. Križaj je vprašal, kje se bodo kazali rezultati teh akcij. Ena možnost da so objave v tisku in predavanja na katedri. Študenti etnologije, ki jih zastopa, bi radi organizirali vrsto posebnih predavanj, na katere bi povabili kogar želijo.

S. Kremenšek je v imenu katedre idejo pozdravil in izjavil, da z uradne strani ni nobenih pomislekov zoper taka prizadevanja študentov.

N. Kureta je zaskrbelo, kako naj bi delo zmagovali, ko so predavanja vendar tudi na programu obeh društev.

F. Šarfova je ugovarjala, da za predavatelje tudi doslej nismo bili v zadregi, pač pa za občinstvo. Obe društvi prirejata predavanja skupno za vse člane, udeležuje se jih pa le nekaj, glede na število članov precej premalo.

R. Hrovatin je videl težavo zlasti v tem, kako naj bi v skupnost pritegnili posameznike, ki niso v etnografskih ustanovah, pri katerih rezultati dela dostikrat niso kmalu vidni. Posamezni raziskovalci bi morali v bodoče bolj kot doslej dobivati pomoč v ustanovah, ki pripadajo isti veji etnografije.

S. Vilfan je svetoval, naj bi posameznike pritegnili preko zavodov, s čimer bi se dalo rešiti tudi vprašanje terenskih informatorjev. Etnologija je tako široko delovno področje, da v okviru obstoječih ustanov ne more biti dovolj delovnih mest za vse. Včasih pa je amaterstvo celo koristno in uspešnejše. Če bi se potrudili, bi gotovo za vsako vejo naše stroke našli amaterja in te bi morali tudi pritegniti k delu preko ustanov.

Ker se je že govorilo o delu posameznikov in njihovega razmerja do ustanov, je Z. Kumrova kot tajnica Slov. etn. društva sprožila vprašanje novo ustanovljene terenske ekipe v Celju, zaradi katere je prišlo do nesporazuma s celjskim pokrajinskim muzejem. Prebrala je dopis, ki ga je muzej poslal društvu, nato pa prosila D. Predana, naj v imenu celjskih kolegov, članov ekipe, pojasni položaj. K debati so se oglasili še drugi in skušali najti rešitev, ki bi bila sprejemljiva za obe strani. Vsi so se strinjali v tem, da je glavno delo, ne pa formalnosti, ki jih je treba sicer upoštevati, ne smejo pa prerasti v oviro delu. Prizadetim je treba povedati, da bo samo sodelovanje vseh etnografskih delavcev v Celju koristilo delu v naši stroki.

Zatem so razpravljali še o nekaterih podrobnostih v zvezi s problemi, na katere je opozoril v svojem referatu N. Kuret.

Končno so soglasno sprejeli naslednja dva sklepa:

1) Delovno skupnost naj bi ustanovili na sestanku vodij vseh etnografskih ustanov v juniju ali septembru letos. Sestanek naj pripravi dr. Kuret in dr. Vodušek.

2) Obe društvi naj skupaj organizirata prihodnje posvetovanje, ki bi bilo vsebinsko neposredno nadaljevanje lanskega. Glavni referat naj bi imel dr. Vodušek, koreferat dr. Hrovatin, kot tretji pa bi govoril dr. Sedej o slovenski hiši. Posvetovanje naj bi bilo v oktobru.

Društvene novice

OBČNI ZBOR SLOVENSKEGA ETNOGRAFSKEGA DRUŠTVA V KRANJU 21. junija 1968

Neposredno po posvetovanju slovenskih etnografov je imelo Slov. etn. društvo svoj redni letni občni zbor. Po običajnih formalnostih je delovni predsednik D. Predan prosil tajnico Z. Kumrovo, da je poročala o delu društva v minulem poslovnem letu:

Kot najbolj viden zunanji uspeh je navedla izid zbornika celjskega kongresa SUFJ, ki pa je prinesel društvu velike finančne težave. Račun v tiskarni je večji kot smo pričakovali, pomoč, ki smo jo dobili od Sklada za založništvo in Zveze folkloristov pa manjša. Društvo skuša zato s čim bolj organizirano prodajo nabrati manjkajoči znesek.

Glasnik je izhajal redno (od lanskega občnega zbora štiri številke) in je presejal pomen društvenega glasila s 1. številko 1.IX/1968, v katerem smo objavili delovna poročila vseh etnografskih oddelkov naših muzejev.

Pomemben uspeh smo dosegli z enodnevnim etnografskim tečajem na učiteljskih. Tečaj je obsegal štiri predavanja s področja materialne kulture (dr. Kuhar in F. Šarfova), običajev (dr. Kuret), pripovedništva (dr. Matičetov) in ljudske pesmi (dr. Kumrova). Povsod sobodoči mladi učitelji zelo pozorno in z zanimanjem poslušali, medtem ko od profesorjev na zavodih povečini nikogar ni bilo blizu, tudi ne od sorodnih strok. Za prireditev tečaja je društvo prejelo posebno dotacijo, a predavatelji so se zadovoljili s povrnitvijo dejanskih stroškov in so honorar poklonili društvu za tiskanje Glasnika.

Rednih sestankov je bilo le dvoje. Na prvem (jan. 1968) je predaval dr. Matičetov o predslovanskih snoveh v slovenskem ljudskem pripovedništvu, na drugem pa dr. Hrovatin o metodoloških problemih v glasbeni genetiki Balkana.

Poleg tega je društvo sodelovalo na komemoraciji za rajnim prof. Bašem (27. okt. 1967). O njegovem etnografskem delu je govoril dr. Kuret.

Blagajniško poročilo je podala F. Šarfova: Društvo je imelo skupno z lanskim saldov (1.188,27 Ndin) 14.613,97 Ndin dohodkov. Sklad za pospeševanje založništva je prispeval 10.000.- Ndin na račun društva, 10.000.- Ndin pa naravnost Železniški tiskarni za tiskanje celjskega zbornika. SUFJ je prispeval v isti namen 10.000.- Ndin. Naročniki Glasnika so vplačali 1.844.- Ndin, članarina je doprinesla 110.- Ndin.

Izdatkov je bilo 13.281,44 Ndin, domala vse za tisk celjskega zbornika in Glasnika (ena številka stane povprečno 700.- do 800.- Ndin), drugo so poštni, bančni in tiskarniški stroški.

Saldo je 1.332,53 Ndin.

V razpravi o poročilih in nadaljnjem delu društva je Kuret zastavil vprašanje akcij, s katerimi bi zajeli učiteljstvo, ki je prej ko slej zelo daleč od naše stroke.

Predan je predlagal, najbi poskusili z osebnim stikom ob priliki učiteljskih konferenc. Kratko predavanje bi bilo zelo koristno.

Hrovatin je predlagal, najbi poskusili izdati priročnik za terenske informatorje, morda pri Zavodu za prosvetno pedagoško službo.

Nato so se oglašali še drugi udeleženci z raznimi predlogi in vprašanji.

Končno je podal poročilo še nadzorni odbor in predlagal razrešnico upravnemu odboru, kar je bilo soglasno sprejeto.

Volitve so prinesle nekaj sprememb. Novi odbor sestavljajo: dr. V. Vođušek (predsednik), dr. Z. Kumrova (tajnica), F. Šarfova (blagajničarka) in dr. R. Hrovatin, D. Predan, dr. S. Kremenšek, A. Novakova, J. Strajnar ter N. Križnar kot zastopnik študentov. Za nadzorni odbor so bili izvoljeni: dr. Kuret,

dr. Matičetov in J. Stabej. Za delegata na skupščini SUFJ sta bila izbrana dr. Matičetov in D. Predan. Ob tej priliki je bilo sprejeto v društvo večje število študentov etnologije, tako da je zdaj vseh članov SED 77.

Kot posebna točka dnevnega reda je bila vskladitev društvenih pravil z zakonskimi določili.

Nazadnje je občni zbor na predlog upravnega odbora soglasno izvolil B. Račiča za častnega člana SED, da bi mu tako izrazil priznanje in hvaležnost slovenskih etnografov za njegovo dolgoletno nesebično delo na področju slovenske etnografije.

OCVIRKI

To jblo še za časam, k še v Bohinj ni blo železence. Ldže so hodil fronke plačvat v Radolco. Pa gre en mož en jutro zgori na jésen, da bo nesu fronke plačat. Tam dol sred poti s_umo pa fajfa ugasne. Vetr je pa biv, nikokr ni mogu pržgat, da s_uj mogu nazaj obrnft od vetra. No, fajfa_j zagorela, mož pa lpo kar naprej začev šrite uberát. Gre, gre, ja čez tolk pa tolk časa pa prav: "Ja, koko pa_j to, v Radolco sem šov, sem pa na Nomenj pršov?" Se_j pa mož pozabu obrnft, ka_j fajfo pržigov.

(Povedal Markeljnov oče na Kamnjah)

Ločáni nas Potočane zmeram zafrkavajo, zarad tega, k pravmo "lün" jastrebe. Pa_j vprašav Lóčan ano Potóšco, kako kliče tega tiča, k_e je letu gor. Prav: "Kok pa vi tega tiča kličete?" Pa_j rekla: "Mi nkókr, sam prleti, kadr pride po kúre."

(Povedala Mihovčeva Marica iz Retij v Loškem potoku)

UGANKE

Rdeča je, roža ni,
gube ima, gibanca ni,
okrogla je, krogla ni,
poskusil sem, sladka ni!
Kaj je to?

Čebula! (Čepinci v Prekmurju)

Kedaj ma vol odzvuna in odznotraj dlako? - Gda čez prag stopi!

Kolko bremenov slame gre na veliki voz za pet konjov? - Nič! Morejo jo nost gor.

(Iz rokopisne pesmarice Margarete Ceveg, Strajna 1888)

BRALCI NAM POŠILJAJO

UTAJENI EVINI OTROCI

Trdina ima med Verskimi bajkami pod št. 8 zabeleženo tole kratko zgodbo:

"Kranjci smoutajeni nasledniki utajenih Evinih otrok, zato smo tako sirotni. Adam in Eva sta imela sto otrok. Bog je vprašal Evo, koliko ima otrok. Eva pa se je sramovala povedati za vseh sto in je rekla, da

petdeset. Bog ji je blagoslovil petdeset otrok, drugih petdeset otrok pa je ostalo brez božjega blagoslova. Od onih so se rodili bogatini, od utajenih pa reveži. Tako je prišla na svet revščina."

Urednik J. Logar navaja v Trdinovem Zbranem delu VI, da je motiv o utajenih Evinih otrocih znan tudi pri drugih narodih, in se pri tem sklicuje na Bolte-Polivko. - Naj v dopolnilo tega navedem še jaz zanimivo varianto, ki mi jo je 13. oktobra 1963 v Prečni pripovedovala 92-letna, kmečka ženica Marija Kukman. Ker sem si zgodbo zapisal šele doma po spominu, ji seveda manjkajo vse značilnosti dolenske kmečke pripovedi, pač pa je zanesljiva v vsebinskem pogledu, saj sem zapis pripovedovalki pri ponovnem obisku prebral in ga tu in tam popravil. Glasi se takole:

"Adam in Eva sta imela sto otrok, zato sta jih težko preživljala. Pa je Eva rekla Adamu: 'Pojdi k Bogu, naj nam kako pomaga!' In res je šel na Sinajsko goro. Toda ker ga je bilo sram, je povedal samo za petdeset otrok, petdeset pa jih je utajil. In Bog je blagoslovil petdeset otrok.

Adam je potem šel domov in vse povedal Evi. 'Zaka, si jih pa polovico utajil?' je vprašala. 'Ker me je bilo sram.' 'Kako bomo pa živeli?' Pojdi nazaj k Bogu in naj jih blagoslovi še petdeset!'

In revež Adam je spet capal na goro Sinaj in mu povedal po pravici, koliko otrok ima. Prosil je, naj blagoslovi še ta druge. Bog pa je rekel:

'Kolikor si prvič povedal, sem jih blagoslovil in bodo dobro živeli. Ta drugih petdeset pa ne bom. Bodo pa ti onim delali in se tako preživljali.'

Mi reveži smo pa zdaj potomci onih neblagoslovljenih Adamovih otrok."

Moja pripovedovalka, zdaj že pokojna Marija Kukman (1871-1965), je bila doma iz Cegelnice, to je streljaj od Bršlina, kjer si je Trdina zapisal več svojih "bajk". Vendar so v njunih zgodbah razlike: pri Trdini je otroke zatajila Eva, pri Kukmanovi pa Adam; socialni osti (mi reveži smo potomci neblagoslovljenih otrok) je verjetno Trdina sam dodal še narodnostno (Kranjci smo utajeni nasledniki Evinih otrok) in zgodbi odvzel sočnosts tem, da jo je osiromašil za dialog. Vse to kaže, da Kukmanova, tudi če je v mladosti brala Trdino - Ljubljanski zvon ji je bil znan - svoje pripovedi ni zajela pri njem.

Karel Bačar

Vinjete narisal akad. slikar Lojze Perko.

SPLOŠNA
VODNA SKUPNOST
SAVINJA-CELJE

IZVRŠUJE
VSA REGULACIJSKA DELA
NA
HUDOURNIKI IN REKAH

TOPLO PRIPOROČAMO

IZDELKE

CELJE

TRGOVSKO PODJETJE NA VELIKO IN MALO

TEHNO-MERCATOR
CELJE